

Uchwała z dnia 13 października 2006 r., III CZP 75/06

Sędzia SN Barbara Myszka (przewodniczący, sprawozdawca)

Sędzia SN Mirosław Bączyk

Sędzia SN Irena Gromska-Szuster

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa "A.I." sp.j. Krystyna C. i Jacek C. w G. przeciwko "G.I." sp. z o.o. w Szczecinie o zapłatę, po rozpoznaniu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 13 października 2006 r. zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Toruniu postanowieniem z dnia 19 czerwca 2006 r.:

"Czy w sprawach gospodarczych sąd odrzuca na podstawie art. 130² § 3 w związku z § 4 zd. 1 k.p.c. zarzuty od nakazu zapłaty podlegające opłacie w wysokości stosunkowej w razie nieuiszczenia przez pozwanego opłaty podstawowej także wówczas, gdy pismo zawiera wniosek o zwolnienie w całości od kosztów sądowych?"

podjął uchwałę:

Nie pobiera się opłaty podstawowej od zarzutów od nakazu zapłaty podlegających opłacie stosunkowej, w których zgłoszono wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych.

Uzasadnienie

W dniu 7 kwietnia 2006 r. Sąd Rejonowy, Sąd Gospodarczy w Toruniu wydał w postępowaniu nakazowym nakaz zapłaty, którym orzekł, że pozwana "G.I.", spółka z o.o. w S. ma w ciągu dwóch tygodni od dnia doręczenia nakazu zapłacić powódce "A.I.", spółce jawnej – Krystyna C. i Jacek C. w G. kwotę 19 327,96 zł z odsetkami albo wnieść w tym terminie zarzuty.

Pozwana wniosła zarzuty, w których zgłosiła wniosek o uchylenie nakazu i oddalenie powództwa w całości, a także o przyznanie jej całkowitego zwolnienia od kosztów sądowych.

Postanowieniem z dnia 10 maja 2006 r. Sąd Rejonowy odrzucił wniesione zarzuty z powodu nieuiszczenia przez pozwaną opłaty podstawowej przewidzianej w art. 14 ust. 2 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 167, poz. 1398 ze zm. – dalej: „u.k.s.c.”), podkreślając, że zgłoszenie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych nie zwalnia strony od obowiązku uiszczenia tej opłaty przy wnoszeniu do sądu pisma podlegającego opłacie. Z art. 19 ust. 4 pkt 1 u.k.s.c. wynika, że w razie wniesienia zarzutów od nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu nakazowym od pozwanego pobiera się trzy czwarte części opłaty, zgodnie natomiast z art. 130² § 1-4 k.p.c., w postępowaniu w sprawach gospodarczych sąd odrzuca bez wezwania o uiszczenie opłaty zarzuty od nakazu zapłaty podlegające opłacie w wysokości stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej wartości przedmiotu zaskarżenia, wniesione przez przedsiębiorcę, jeżeli nie zostały należycie opłacone. Opłata podstawowa wynosząca 30 zł jest niewątpliwie opłatą w wysokości stałej, wobec czego jej nieuiszczenie skutkuje odrzuceniem wniesionych zarzutów.

Przy rozpoznawaniu zażalenia pozwanej spółki Sąd Okręgowy w Toruniu powziął poważne wątpliwości, którym dał wyraz w przedstawionym zagadnieniu prawnym, przytoczonym na wstępie uchwały.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 130² § 3 k.p.c., sąd odrzuca bez wezwania o uiszczenie opłaty pismo wniesione przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego środki odwoławcze lub środki zaskarżenia (apelację, zażalenie, skargę kasacyjną, skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, sprzeciw od wyroku zaocznego, zarzuty od nakazu zapłaty, skargę na orzeczenie referendarza sądowego) podlegające opłacie w wysokości stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu zaskarżenia.

Przytoczony przepis stosuje się przy tym – jak wynika z art. 130² § 4 k.p.c. – do pisma wniesionego w postępowaniu w sprawach gospodarczych także wówczas, gdy przedsiębiorcy nie reprezentuje adwokat lub radca prawny.

Według art. 3 u.k.s.c., opłacie podlega pismo, jeżeli przepis ustawy przewiduje jej pobranie; opłacie podlegają przy tym w szczególności pisma wymienione w pkt 1-9 ust. 2 tego artykułu, w tym m.in. zarzuty od nakazu zapłaty. W razie wniesienia zarzutów, zgodnie z art. 19 ust. 4 pkt 1 u.k.s.c., pobiera się od pozwanego trzy czwarte części opłaty. Jak wynika z art. 11 u.k.s.c., opłata jest stała, stosunkowa

albo podstawowa. Opłatę stałą pobiera się w sprawach o prawa niemajątkowe oraz we wskazanych w ustawie niektórych sprawach o prawa majątkowe, w wysokości jednakowej, niezależnie od wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia. Nie może być ona niższa niż 30 zł i wyższa niż 5000 zł (art. 12 u.k.s.c.). Opłatę stosunkową pobiera się w sprawach o prawa majątkowe; wynosi ona 5 % wartości przedmiotu sporu lub przedmiotu zaskarżenia, jednak nie mniej niż 30 zł i nie więcej niż 100 000 zł (art. 13 u.k.s.c.). Opłatę podstawową pobiera się z kolei w sprawach, w których przepisy nie przewidują opłaty stałej, stosunkowej lub tymczasowej (art. 14 ust. 1 u.k.s.c.). Ponadto opłatę podstawową pobiera się także od podlegających opłacie pism, o których mowa w art. 3 ust. 2, wnoszonych przez stronę zwolnioną od kosztów sądowych przez sąd, chyba że ustawa stanowi inaczej (art. 14 ust. 2 u.k.s.c.). Opłata ta wynosi 30 zł i stanowi minimalną opłatę, którą strona jest obowiązana uiścić od pisma podlegającego opłacie, chyba że ustawa stanowi inaczej (art. 14 ust. 3 u.k.s.c.). Pobranie od pisma opłaty podstawowej wyłącza przy tym pobranie innej opłaty (art. 14 ust. 4 u.k.s.c.).

Zgodnie z art. 96 ust. 1 pkt 10 u.k.s.c., strona, która została zwolniona od kosztów sądowych przez sąd, nie ma obowiązku uiszczenia kosztów sądowych – w zakresie przyznanego jej zwolnienia. Sąd może zwolnić stronę od kosztów sądowych zarówno w całości, jak i w części. Według art. 100 ust. 2 zdanie drugie u.k.s.c., strona, której sąd przyznał całkowite zwolnienie od kosztów sądowych, ma obowiązek uiścić opłatę podstawową przewidzianą w art. 14 od wszystkich pism podlegających opłacie, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej.

Wśród przytoczonych unormowań wyjaśnienia w pierwszej kolejności wymaga znaczenie użytego przez ustawodawcę w art. 130² § 3 k.p.c. pojęcia „opłaty w wysokości stałej”. Chodzi o rozstrzygnięcie, czy obejmuje ono tylko opłatę stałą w rozumieniu art. 11 u.k.s.c., czy także inną opłatę, której wysokość jest stała; ściśle, czy opłata podstawowa, której wysokość jest stała i zgodnie z art. 14 ust. 3 u.k.s.c. wynosi 30 złotych, może być uznana za opłatę w wysokości stałej w rozumieniu art. 130² § 3 k.p.c. Sąd Okręgowy nie miał wprawdzie co do tego żadnych wątpliwości, jednak w doktrynie zarysowała się w tej kwestii rozbieżność stanowisk.

Wypada przypomnieć, że pojęciem „opłaty w wysokości stałej” ustawodawca posłużył się wcześniej w art. 17 ustawy z dnia 13 czerwca 1967 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (jedn. tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 9, poz. 88 ze zm.). Na tle tego przepisu Sąd Najwyższy przyjmował, że opłatą w wysokości stałej jest

opłata, której wysokość jest stała (taka sama, jednakowa) oraz że takiemu kryterium odpowiada nie tylko opłata, która jest wyrażona kwotowo, lecz także taka, która, stanowiąc określony, zawsze taki sam ułamek określonej kwoty, ma zawsze taką samą wysokość, czyli wysokość stałą (zob. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 13 września 2000 r., III CZP 34/00, OSNC 2001, nr 1, poz. 4 oraz z dnia 20 maja 2003 r., III CZP 16/03, OSNC 2004, nr 3, poz. 33, a także postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 30 listopada 2001 r., I CZ 159/01, z dnia 19 marca 2002 r., IV CZ 24/02, z dnia 13 listopada 2003 r., I CZ 134/03, z dnia 16 marca 2005 r., IV CZ 15/05, z dnia 24 maja 2005 r., V CZ 52/05, z dnia 4 sierpnia 2005 r., III CZ 65/05, z dnia 22 lutego 2006 r., III CZ 2/06, nie publ.).

Podobnie na tle art. 130² k.p.c. Sąd Najwyższy stanął na stanowisku, że pojęcie opłaty w wysokości stałej obejmuje nie tylko opłatę stałą, o której mowa w art. 11 u.k.s.c., ale również opłatę podstawową. Dał temu wyraz w postanowieniu z dnia 30 maja 2006 r., I CZ 23/06 (nie publ.), podkreślając, że wysokość opłaty podstawowej jest stała oraz że sformułowanie „opłata w wysokości stałej” różni się istotnie od używanego w ustawie o kosztach sądowych w sprawach cywilnych pojęcia „opłata stała”, co wskazuje na zamiar ustawodawcy nadania tym określeniom innego znaczenia, jak również, że nie ma podstaw do przyjęcia, by wolą ustawodawcy było wyłączenie sankcji określonej w art. 130² § 3 k.p.c. w stosunku do stron zwolnionych przez sąd od kosztów sądowych i reprezentowanych przez profesjonalnego pełnomocnika. Identyczne stanowisko zajął Sąd Najwyższy w postanowieniach z dnia 2 czerwca 2006 r., II UZ 14/06, z dnia 26 lipca 2006 r., IV CZ 59/06, z dnia 8 sierpnia 2006 r., I CSK 170/06 i z dnia 28 sierpnia 2006 r., IV CSK 166/06 (nie publ.) oraz w uchwale z dnia 26 września 2006 r., II UZP 11/06 (nie publ.) i podziela je także skład Sądu Najwyższego rozstrzygający przedstawione zagadnienie prawne.

Uznanie opłaty podstawowej za opłatę w wysokości stałej w rozumieniu art. 130² § 3 k.p.c. powoduje konieczność udzielenia odpowiedzi na pytanie, czy od zarzutów od nakazu zapłaty, w których zgłoszono wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych, pobiera się opłatę podstawową. Trzeba dodać, że chodzi o sytuację, w której strona pozwana wnosząca zarzuty od nakazu zapłaty nie została wcześniej zwolniona przez sąd od kosztów sądowych, wobec czego wniesione zarzuty – zgodnie z art. 3 ust. 2 pkt 5 i art. 19 ust. 4 pkt 1 u.k.s.c. – podlegają opłacie w wysokości 3/4 części opłaty należnej w sprawie. Ze względu na majątkowy

charakter sprawy, w której wyłoniło się rozważane zagadnienie prawne, są to 3/4 części opłaty stosunkowej przewidzianej w art. 13 u.k.s.c.

Przystępując do udzielenia odpowiedzi na postawione pytanie należy podkreślić, że w ujęciu przepisów ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych opłata podstawowa jest odrębnym – obok stałej i stosunkowej – rodzajem opłaty, oraz że – zgodnie z regułą wyrażoną w art. 3 ust. 1 u.k.s.c. – pismo podlega opłacie tylko wtedy, gdy ustawa przewiduje jej pobranie.

Żaden z przepisów ustawy nie przewiduje obowiązku pobrania opłaty podstawowej od samego wniosku strony o zwolnienie od kosztów sądowych. Opłatę tę pobiera się – jak wynika z art. 14 ust. 2 u.k.s.c. – od podlegających opłacie pism, o których mowa w art. 3 ust. 2, wnoszonych przez stronę zwolnioną od kosztów sądowych przez sąd. Pismami „podlegającymi opłacie” są w rozumieniu powołanego przepisu jedynie pisma wymienione w art. 3 ust. 2, sama zaś okoliczność, że w piśmie takim zgłoszono wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych pozostaje bez znaczenia dla rodzaju należnej od niego opłaty. Jeżeli pismem podlegającym opłacie są – jak ma to miejsce w sprawie, w której wyłoniło się rozważane zagadnienie prawne – zarzuty od nakazu zapłaty, należy pobrać od nich 3/4 części opłaty stosunkowej.

Wykładnia językowa art. 14 ust. 2 u.k.s.c. prowadzi do jednoznacznego wniosku, że w przepisie tym chodzi o pisma wymienione w art. 3 ust. 2, składane przez stronę, która przed ich wniesieniem została przez sąd zwolniona od kosztów sądowych. Przewidziany w tym przepisie obowiązek pobrania opłaty podstawowej nie dotyczy tym samym pism podlegających opłacie, o których mowa w art. 3 ust. 2, jeżeli zgłoszono w nich wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych.

Zgłoszenie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych powoduje jedynie, że obowiązek uiszczenia należnej opłaty zostaje odsunięty w czasie. W orzecznictwie utrwalił się pogląd, że w sytuacji, w której pismo podlegające opłacie zawiera wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych, należy najpierw rozpoznać ten wniosek, a dopiero w razie odmowy żądać opłaty (zob. w szczególności orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 5 października 1956 r., 1 CZ 134/56, OSN 1957, nr 3, poz. 84, z dnia 6 grudnia 1958 r., 1 CR 992/58, OSN 1960, nr 2, poz. 45, z dnia 13 sierpnia 1959 r., 4 CZ 95/59, OSPiKA 1961, nr 2, poz. 33, z dnia 2 listopada 1962 r., II CZ 121/62, OSNCP 1963, nr 7-8, poz. 182, z dnia 20 grudnia 1966 r., II CZ 146/66, OSNCP 1967, nr 6, poz. 113, z dnia 14 stycznia 1972 r., III CRN 448/71,

OSPika 1972, nr 7-8, poz. 144, z dnia 26 lutego 1976 r., III CZP 11/76, OSNCP 1976, nr 7-8, poz. 162, a także z dnia 26 lipca 2006 r., IV CZ 57/06, nie publ.).

Obowiązek uiszczenia opłaty podstawowej powstanie dopiero w razie uwzględnienia wniosku i przyznania stronie całkowitego zwolnienia od kosztów sądowych, zgodnie bowiem z art. 100 ust. 2 zd. drugie u.k.s.c., strona, której sąd przyznał całkowite zwolnienie od kosztów sądowych, ma obowiązek uiścić opłatę podstawową przewidzianą w art. 14 od wszystkich pism podlegających opłacie, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Jeżeli natomiast wniosek o zwolnienie od kosztów zostanie oddalony w całości lub w części, zaktualizuje się obowiązek uiszczenia stosownej opłaty należnej w takim wypadku od pisma „podlegającego opłacie”. W sprawie, w której wyłoniło się zagadnienie prawne, zaktualizuje się zatem obowiązek uiszczenia stosownej części opłaty stosunkowej należnej od wniesionych zarzutów.

Dodatkowym argumentem przemawiającym za przyjęciem zaprezentowanego poglądu jest – obok art. 100 ust. 2 zdanie drugie – art. 14 ust. 4 u.k.s.c., zgodnie z którym pobranie od pisma opłaty podstawowej wyłącza pobranie innej opłaty. Gdyby przyjąć, że – ze względu na zgłoszenie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych – należy pobrać od wniesionych zarzutów opłatę podstawową, wyłoniłby się problem dopuszczalności pobrania należnej opłaty stosunkowej w razie oddalenia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych. Trudno zaaprobować pogląd, że uiszczenie opłaty podstawowej wyłącza w takiej sytuacji pobranie należnej od zarzutów opłaty stosunkowej. Dyrektywy językowe, systemowe i logiczne przemawiają zatem za rzeczą tezy, że od zarzutów podlegających opłacie stosunkowej, w których zgłoszono wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych, nie pobiera się opłaty podstawowej.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 390 § 1 w związku z art. 397 § 2 k.p.c. rozstrzygnął przedstawione zagadnienie prawne, jak w uchwale.